

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบมีกลุ่มเดียว ทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest Design) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ ของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่ มีสมมติฐานของการวิจัย คือ วัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมที่ใช้อาศัยหลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และแผนการจัดกิจกรรมนั้นได้นำแบบของกรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ วัยรุ่นเพศชายที่มีอายุระหว่าง 15 - 21 ปี ที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน โดยดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมกลุ่มให้แก่กลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลานาน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 1-1 ชั่วโมง 30 นาที รวม 9 ครั้ง ระหว่างวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2543 ถึง วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ณ ห้องเอนกประสงค์ ตึกปฐมมา โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากของกรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง ด้วยวิธีการกำหนดสถานการณ์จำลอง และใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การระดมสมอง การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกทักษะ เพื่อให้วัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นฐานโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมการเล่นยาบ้า ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการปฏิเสธ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง และดัดแปลงมาจากของกรมสุขภาพจิต (2541) นวนันท์ กิจทวี (2541) และ นาทยา วงศ์หลักภัย (2532) เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับวัยรุ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการรักษาในศูนย์บำบัดยาเสพติดติดภาคเหนือ และโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หา อำนาจจำแนก (Discrimination) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 0.85 ด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ เท่ากับ 0.74 ด้านทักษะการปฏิเสธเท่ากับ 0.64 และแบบสอบถามทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จากนั้นจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ครั้ง โดยให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามครั้งที่ 1 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ครั้งที่ 2 เมื่อสิ้นสุดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistic Package for The Social Science) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติ เิงพรรณนา แจกแจงความถี่ คิดเป็นร้อยละของลักษณะกลุ่มตัวอย่าง ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธ ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเมินค่าเฉลี่ยประชากร และวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทางด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ ก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มด้วยสถิติ Paired sample t-test ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 3.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 3.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 3.24–3.75 และ 3.47–4.05 ตามลำดับ การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 2.08–2.42 และ 2.11–2.44 ตามลำดับ ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อทักษะการปฏิเสธรของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธรของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 ทักษะการปฏิเสธรอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26 ทักษะการปฏิเสธรอยู่ในระดับปานกลาง และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการปฏิเสธรก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 2.04-2.54 และ 2.35-2.65 ตามลำดับ ทักษะการปฏิเสธรอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธร พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธรหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 3.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 3.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 3.24-3.75 และ 3.47-4.05 ตามลำดับ การเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่าง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ($t\text{-value} = 2.61$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า วัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และจากผลการวิเคราะห์รายข้อพบว่าข้อความในข้อที่ 8 ชีวิตของผู้เข้ารับการทดลองต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วม

กิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ข้อที่ 14 ผู้เข้ารับการทดลองรู้สึกหงุดหงิดสะเทือนใจง่ายเมื่ออยู่บ้าน ข้อที่ 16 ผู้เข้ารับการทดลองเป็นคนร่าเริง สนุกสนาน ใคร ๆ ก็ชอบอยู่ใกล้ติดด้วย และข้อที่ 18 บ่อยครั้งที่ผู้เข้ารับการทดลองไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มเพื่อน มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งในข้อ 8, 14 และ 18 แม้จะเป็นข้อความทางด้านลบ แต่ผู้วิจัยได้ปรับเกณฑ์การให้คะแนนในข้อความแล้ว ดังนั้นค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจึงแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น เนื่องจากการยอมรับ และความสนใจจากกลุ่ม จากเพื่อน รวมทั้งเกิดความมั่นใจในตนเองว่าสามารถดูแลตนเองได้โดยพึ่งพาผู้อื่นลดลง แสดงถึงว่ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมินและเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น (Hamcheck, 1978 อ้างใน ขยาพร ลีประเสริฐ, 2535, หน้า 28) เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่กลุ่มตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์ด้วยทำให้เขาเกิดการเรียนรู้ ให้คุณค่าของตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งลักษณะของวัยรุ่นโดยทั่วไปจะให้ความสำคัญกับเพื่อนและสังคมนอกบ้านมาก และต้องการการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น นั่นคือ เขาได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพิ่มขึ้น รู้สึกถึงความเป็นกลุ่ม เป็นพวกเดียวกัน เนื่องจากในช่วงของการเก็บข้อมูลก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นช่วงที่ผู้วิจัยพบกับกลุ่มตัวอย่างเป็นครั้งแรกและสมาชิกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก็เพิ่งพบกันเป็นครั้งแรกจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่คุ้นเคยกัน ไม่ค่อยไว้วางใจกัน จึงไม่กล้าที่จะเปิดเผยตนเองและอาจคิดว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มเพื่อนด้วย แต่เมื่อผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไปแล้วระยะหนึ่งกลุ่มตัวอย่างเริ่มไว้วางใจผู้วิจัย ประกอบกับความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันของสมาชิกกลุ่มมีมากขึ้น และการยอมรับจากกลุ่มมากขึ้น จึงทำให้ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

การที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยอาศัยหลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) นั้นเนื่องจากเนื้อหาของกิจกรรมสะท้อนให้เห็นแง่คิดเกี่ยวกับการมองตนเอง การเข้าใจในตนเองและผู้อื่น โดยอาศัยเทคนิคกระบวนการกลุ่มที่เน้นการระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มตัวอย่างได้รู้จักคิดพิจารณาตนเองและผู้อื่น โดยมองข้อดี ข้อเสียของตนเอง สิ่งที่ทำให้ตนเองภูมิใจ เสียใจ และเป้าหมายในอนาคตของตนเอง รวมไปถึงการเห็นผู้อื่นทำความดี ประสบความสำเร็จในชีวิตและสามารถเลิกสารเสพติดได้ เป็นการกระตุ้นให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างได้คิดพิจารณา และเกิดการเรียนรู้ในการที่จะเห็นคุณค่าของตนเอง

และแสดงพฤติกรรมที่จะทำให้ตนเองเลิกใช้ยาบ้า ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นจะพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กโดยเพิ่มขึ้นตามอายุ และพบว่า เด็กวัยรุ่นจะให้ความสำคัญต่อความต้องการมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยอื่น ๆ (ศศิกานต์ ธนะโสธร, 2539, หน้า 2) และการรับรู้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย วุฒิภาวะ สิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (รัตนา ดอกแก้ว, 2539, หน้า 55-56) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเอง เพราะเมื่อบุคคลมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสำคัญ มีความสามารถ มีความหมายรวมทั้งมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองแล้วจะทำให้เกิดแรงจูงใจ มีกำลังใจและเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้บุคคลพยายามที่จะดูแลตนเอง สามารถเผชิญปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนา ดอกแก้ว (2539, หน้า ก-ข) ที่ได้ศึกษาถึงผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ โดยนำแนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลก และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรามาประยุกต์ใช้ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้สึกต่อคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอรรถยุภาณี เชื้อไทย (2541, หน้า จ-ฉ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการติดยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่าในนักเรียนกลุ่มไม่เสี่ยงมีคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หลังการทดลอง 4 สัปดาห์ สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง 2 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนั้น เวบบี, น็อดดิง และคณะ (Webb, Nodding et al อ้างใน อรรถยุภาณี เชื้อไทย, 2541, หน้า 103) ยังกล่าวว่ากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สมาชิกไม่เพียงแต่จะรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น ยังต้องให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ด้วย เท่ากับเป็นการช่วยให้สมาชิกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้ดีขึ้น และการที่จะพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต้องมีการคิดวิเคราะห์ ประเมินตนเอง สะท้อนความคิดเกี่ยวกับตนเองให้ผู้อื่นรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้บุคคลได้มีประสบการณ์ด้วยตนเอง และต้องมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

เป็นที่น่าสังเกตว่าคำตอบข้อที่ 3 (ฉันมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่เก่ง) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งข้อความในข้อ 3 เป็นข้อความทางด้านลบ และผู้วิจัยได้ปรับเกณฑ์การให้คะแนนในข้อความแล้ว ฉะนั้นค่าเฉลี่ยที่ลดลงจึงแสดงว่า

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถลดลง และทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดลง เนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินคุณค่าของตนเองตามความรู้สึกในเรื่องของความสำเร็จ การมีความสามารถเพียงพอในการกระทำต่าง ๆ เป็นความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตนเอง (บุปผา อวยูธิต, 2534, หน้า 13) ซึ่งลักษณะทั่วไปของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และว่างงาน ประกอบกับส่วนใหญ่เคยเข้ารับการรักษานี้เนื่องมาจากการเสพยาบ้าแต่เมื่อออกจากโรงพยาบาลแล้วยังกลับไปเสพยาอีกไม่สามารถเลิกเสพยาได้ จึงทำให้การประเมินตนเองในเรื่องของความสามารถลดลง แต่การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา กระบวนการเรียนรู้นี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อม และสังคมรอบ ๆ ด้าน (Crouch & Straub, 1983, p.62) และในบุคคลคนเดียวกันการเห็นคุณค่าในตนเองอาจเปลี่ยนแปลงไปได้แต่ไม่มากนัก และเมื่อมีเหตุการณ์ภายนอกเกิดขึ้นและเป็นเหตุการณ์ที่ตึงเครียด เช่น ความเจ็บป่วย ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิต หรือทำอะไรได้ด้วยตนเอง ประกอบกับวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวยังต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลและถูกจำกัดสิทธิส่วนบุคคลบางประการ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเป็นระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่ในกรอบของโรงพยาบาลไม่ได้พบปะกับผู้คนหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลให้ค่าเฉลี่ยของคำตอบข้อนี้ลดลง

ดังนั้นกิจกรรมที่ทางโรงพยาบาลจัดให้กับวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างนี้ จึงควรเป็นกิจกรรมที่ให้ทุกคนร่วมกันคิดร่วมกันทำเป็นกลุ่ม เพราะเมื่องานนั้นสำเร็จทุกคนในกลุ่มจะเกิดการเรียนรู้ ยอมรับซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้พวกเขาตระหนักว่า พวกเขาสามารถทำอะไรได้สำเร็จเหมือนคนอื่น ๆ ซึ่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ควรรวมไปถึงการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในครอบครัวด้วย

2. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปฐ จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ

อยู่ในระดับปานกลาง และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 2.08–2.42 และ 2.11–2.44 ตามลำดับ ทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจ พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาการตัดสินใจสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ดุษฎี เจริญสุข (2540, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องผลการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยใช้เทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลกและทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า ในด้านทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ในกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากทักษะเหล่านี้ต้องอาศัยเวลาในการพัฒนา และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากการวิเคราะห์รายข้อ พบว่า คำตอบของข้อคำถามที่ว่าปัญหาของสมชายของชาติ ของเอ และของเล็กคืออะไร มีค่าเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นมีความซับซ้อนประกอบด้วยปัญหาย่อย ๆ หลายประเด็นที่เชื่อมโยงนำไปสู่ปัญหาหลักในเรื่องของการเสพยาบ้า ซึ่งระดับการศึกษาของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างนี้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาตอนต้นถึงร้อยละ 86.7 จึงทำให้แยกแยะประเด็นต่าง ๆ ได้ไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องผลการประเมินทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน ของประเสริฐ ต้นสกุล วีรสิทธิ์ สิทธิไทรย์ และคณะ (อึ้งใน นวนันท์ กิจทวี, 2541, หน้า 102) ที่พบว่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทักษะนี้เป็นทักษะที่มีโอกาสฝึกน้อย จึงส่งผลถึงการพัฒนาทักษะดังกล่าว ดังนั้นการวิเคราะห์แยกแยะปัญหาในลักษณะดังกล่าวที่มีความซับซ้อนจึงเป็นเรื่องยากที่จะระบุปัญหาได้ถูกต้อง ถึงแม้ว่าจะได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามแผนการจัดกิจกรรมแล้วก็ตาม และด้วยเหตุที่กิจกรรมลักษณะดังกล่าวยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างนี้ ดังนั้น ความชำนาญ, ความถูกต้องในการระบุปัญหาที่ยังยากซับซ้อนจึงต้องใช้เวลาในการฝึกหัด ประกอบกับขณะดำเนินการวิจัยวัยรุ่นกลุ่ม

ตัวอย่างยังอยู่รักษาตัวในโรงพยาบาลจึงไม่ได้เผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมภายนอก จึงทำให้ทักษะในด้านดังกล่าวไม่พัฒนาเท่าที่ควร นอกจากนี้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างยังเป็นกลุ่มที่เสพติดยาบ้าอยู่ก่อนแล้วจึงสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขายังไม่สามารถตัดสินใจแยกแยะได้ว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง ดังนั้นเมื่อพวกเขาอยู่ในสถานการณ์ที่มีหลาย ๆ ประเด็นปัญหา และเมื่อไม่ทราบว่าเป็นปัญหาที่แท้จริงคืออะไร การตัดสินใจในการแก้ปัญหาจึงผิดพลาดได้ง่าย นั่นแสดงให้เห็นว่าทักษะในการแก้ปัญหาการตัดสินใจยังไม่ดีพอ ซึ่งอาจเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่าแม้จะได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และได้ฝึกวิเคราะห์ขั้นตอนการตัดสินใจตามสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วก็ตาม หากไม่มีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันก็อาจมีความด้อยลงได้ (อริญญาณี เชื้อไทย, 2541, หน้า 106) ดังนั้นการจัดกิจกรรมให้กับวัยรุ่นที่เสพติดยาบ้าและเข้ารับการรักษาคควรเน้นในเรื่องของการแยกแยะปัญหา การลำดับความสำคัญของปัญหา และการระบุปัญหาที่ต้องในสถานการณ์ที่ซับซ้อนโดยใช้ช่วงเวลาในการฝึกทักษะนี้ให้มากขึ้น

และจากการที่กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการแก้ปัญหาตัดสินใจเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนั้น เมื่อวิเคราะห์รายข้อเป็นที่น่าสนใจว่า ข้อคำถามเหล่านี้เป็นข้อคำถามที่ต้องตัดสินใจเมื่อได้รับทราบปัญหาที่ระบุไว้ชัดเจน เช่น เมื่อสมศักดิ์ชักชวนให้สมชายให้ยาบ้าต่อ เนื่องจากสมชายง่วงนอนและอ่อนเพลียมากขณะทำงาน หากท่านเป็นสมชายท่านจะตัดสินใจอย่างไร เมื่อชาติถูกเพื่อนชักชวนให้เสพติดยาบ้า ซึ่งขณะนี้ชาติกำลังไม่สบายใจเกี่ยวกับเรื่องทางบ้านอยู่ หากท่านเป็นชาติท่านจะตัดสินใจอย่างไร เอพิงเข้ามาทำงานใหม่ยังไม่มีเพื่อนและมีเพื่อนกลุ่มหนึ่งเข้ามาคุยด้วยและชักชวนให้เล่นการพนันและเที่ยวผู้หญิง หากท่านเป็นเอพิงท่านจะตัดสินใจอย่างไร เมื่อเล็กชักชวนให้ใหญ่กลับไปดื่มกาวย่ออีกครั้งหลังจากหยุดมาได้ระยะหนึ่ง หากท่านเป็นใหญ่ท่านจะตัดสินใจอย่างไร ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวได้ระบุปัญหาไว้ชัดเจนทำให้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องมากขึ้นนั่นหมายความว่ากลุ่มตัวอย่างได้มีการพัฒนาทักษะในการตัดสินใจเพิ่มขึ้นถ้าเขาได้รับทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและปัญหานั้นได้ระบุอย่างชัดเจน ดังนั้นสถานการณ์ที่สร้างขึ้นจึงควรเป็นสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างได้ฝึกคิดพิจารณาไตร่ตรอง ทบทวนตามขั้นตอนการตัดสินใจ โดยให้สมาชิกร่วมกันระดมสมอง อภิปราย วิเคราะห์ทางเลือก ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม พร้อมทั้งหาทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น

ในแต่ละทางเลือกนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากการฝึก และประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นการเสริมสร้างให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาครั้งต่อ ๆ ไป เพราะการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลต้องเผชิญกับเหตุการณ์หรือแรงกดดันจากอิทธิพลต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลต่อการคิดหรือการตัดสินใจ (ประเสริฐ ดันสกุล, 2539 อ้างใน อรัญญาณี เชื้อไทย, 2541, หน้า 106) และถ้าบุคคลมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โดยมีการประเมินทางเลือก ผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้นจะมีประโยชน์ต่อสุขภาพของบุคคล (WHO, 1994, p.2)

3. ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อทักษะการปฏิเสธของวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนปรง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเท่ากับ 2.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26 ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับปานกลาง และประมาณค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการปฏิเสธก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อยู่ในช่วงระหว่าง 2.04–2.54 และ 2.35–2.65 ตามลำดับ ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธ พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ($t\text{-value} = 2.38$) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า วัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทักษะการปฏิเสธสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และจากการวิเคราะห์รายข้อ พบว่า ข้อความที่ว่า เมื่อถูกเพื่อนชักชวนให้ไปเป็นเพื่อนเพื่อซื้อขายยาบ้ามาเสพยาจะอย่างไร มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในข้อใดลดลง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจและเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่อาศัยหลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และได้สังเกตจากตัวแบบ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติ ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมนำสูบทเรียนได้แก่ พรายกระซิบ ปลาเล็กปลาใหญ่ และตามฉันมา

และกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม ได้แก่ ทักษะการปฏิเสธ ปฏิเสธและหาทางออก และปฏิเสธอย่างไร จึงได้ผล ซึ่งในขั้นตอนของการดำเนินกลุ่มประกอบด้วย การบรรยายหลักการและขั้นตอนการปฏิเสธ การฝึกปฏิบัติทักษะการปฏิเสธตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตจริงของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างโดยขออาสาสมัครแสดงบทบาทสมมติ ทำให้มองเห็นสภาพปัญหาและพฤติกรรมที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้การวิเคราะห์ทักษะการปฏิเสธเป็นไปตามขั้นตอนว่าการปฏิเสธที่เห็นและแสดงนั้นได้ผล และเป็นไปตามขั้นตอนหรือไม่ ตลอดจนการแบ่งกลุ่มย่อยระดมสมอง เขียนบทสนทนาและฝึกปฏิบัติตามบทนั้น ๆ ยังช่วยให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างได้ฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการปฏิเสธในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น โดยทุกคนต้องผ่านขั้นตอนนี้และได้รับการประเมินการฝึกตามขั้นตอนจากกลุ่ม ซึ่งจะเป็นข้อมูลป้อนกลับที่ดีในการช่วยให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง มีการพัฒนาการปฏิเสธที่ถูกต้องเหมาะสม โดยการฝึกปฏิบัติจริงมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ และจำเป็นต้องมีการฝึกหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความชำนาญ (พิมพีใจ บุญยัง, 2540, หน้า 148) ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัตนา ดอกแก้ว (2539, หน้า ก-ข) ที่ได้ศึกษาเรื่องผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยด้านการปฏิเสธต่อรองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาของ ดุชนฎี เจริญสุข (2540, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการศึกษาของ พิมพีใจ บุญยัง (2540, หน้า ข) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนราธิวาส และพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชักชวนให้เสพยาเสพติด ดีขึ้นสูงกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาของ พิสมัย สุขอมรรัตน์ (2540, หน้า 109-110) ที่ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร และพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพดีขึ้นสูงกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาของ สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน (2540, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราจีนบุรี และพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการศึกษาของ อริญญาณี เชื้อไทย (2541, หน้า จ-ฉ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการติดยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และพบว่า กลุ่มเสี่ยงมีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการปฏิเสธต่อรองเมื่อถูกชักชวนให้ใช้ยาบ้าสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีของแบนดูราที่กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง หรือไม่ก็โดยการสังเกต และจะต้องได้รับกิจกรรมหรือสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ใส่ใจ จดจำ แล้วจึงกระทำแสดงพฤติกรรมที่คิดว่าเหมาะสมออกมาได้ และถ้าได้รับข้อมูลป้อนกลับก็จะช่วยให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้ดีขึ้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536, หน้า 50-52)

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเทคนิคกระบวนการกลุ่มที่ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปราย การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกปฏิบัติ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้นจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มโดยเฉพาะในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะการปฏิเสธ ดังนั้นแผนการจัดกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวจึงน่าจะนำไปใช้กับวัยรุ่นชายที่เสพยาบ้าและเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดอื่น ๆ รวมทั้งน่าจะนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ที่ใช้สารเสพติดประเภทอื่น ๆ ได้

2. โรงพยาบาลและสถานบำบัดต่าง ๆ ควรจัดให้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดการเรียนรู้ มีการพัฒนา เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมผู้ป่วยทุกรายที่เข้ารับการรักษารวมทั้งอาจพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือประยุกต์กิจกรรมอื่น ๆ โดยใช้หลักของการ

เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม รวมไปถึงระยะเวลาในการดำเนิน การจัดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะการปฏิเสธควรใช้ระยะเวลา ไม่น้อยกว่า 3 สัปดาห์ สำหรับทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจควรใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมมากกว่า 3 สัปดาห์

3. การนำแผนการจัดกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ ผู้นำกิจกรรมต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง แนวคิด หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รู้เทคนิค และประสบการณ์ ในการเป็นผู้นำกลุ่ม การสร้างสัมพันธภาพ กระบวนการกลุ่ม ซึ่งผู้นำกลุ่มที่ดี ควรเป็นผู้ที่ยอมรับฟัง ความคิดเห็น ความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่ม มีเทคนิคในการดึงดูดความสนใจ ให้สมาชิกอยากมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการทำกิจกรรมนั้น ๆ ตลอดจนมีการเตรียมตัวให้พร้อม โดยศึกษาแผน กิจกรรมให้เข้าใจ รวมทั้งสื่ออุปกรณ์ในการประกอบกิจกรรมควรจะเป็นเรื่องจริง น่าสนใจ เข้าใจ สื่อถึงความรู้สึกได้ อีกทั้งบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นกันเอง เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมที่ระบุไว้ในแผนการจัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมต้องดำเนินไปตามลำดับ ขั้นตอน และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำกิจกรรมกลุ่ม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพศชายและเพศหญิง เพื่อเปรียบเทียบถึงผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ ของทั้งสองกลุ่ม

2. ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรม 3 สัปดาห์ จำนวน 9 ครั้ง โดยกำหนดให้ทักษะละ 3 กิจกรรม ทำให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน โดยเฉพาะทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรขยายเวลาและเพิ่มกิจกรรมในด้านของทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้มากขึ้น

3. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะผลของกิจกรรมกลุ่มก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้นซึ่งเป็นการประเมินผลระยะสั้น และเป็นการประเมินผลในขณะที่ผู้ป่วยยังอยู่ในโรงพยาบาลซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากภายนอก และไม่ได้มีการติดตามผลระยะยาวหลังจากที่ผู้ป่วยจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกที่มีเหตุการณ์และปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามากมาย ซึ่งในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นควรมีการติดตามผลในระยะยาวเพื่อวัดความคงทนของพฤติกรรม หรือเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่องและถาวรต่อไป ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการติดตามผลระยะยาวด้วย

4. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบมีกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest Design) เนื่องจากจำนวนของวัยรุ่นที่เข้ารับการรักษาในช่วงนั้นมีไม่เพียงพอ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีกกลุ่มควบคุมด้วย เพื่อจะได้ทราบว่าผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องมาจากการจัดการกระทำที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นอย่างแท้จริง